

וְהִבַּאתִי – וְנִתַּתִּי

ארבע לשונות של גאולה נאמרו בפרשת וארא:

לְכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'.

- וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם,
- וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֹתֵיכֶם,
- וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדִלִים:
- וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהֵייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים.

וכבר כתבו המפרשים שכנגדם אנו שותים ארבע כוסות של יין בליל הסדר.

בפסוק הבא ישנה לשון חמישית של גאולה:

- וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי לְתֵת אֶתָּהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב. וְנִתַּתִּי אֶתָּהּ לָכֶם מִוִּרְשָׁה אֲנִי ה'.

והיו שנהגו לשתות כנגדה כוס חמישית¹, ומנהג ישראל להכין כוס חמישית לאלוהו הנביא.

וקשה, שלכאורה לא חמש לשונות של גאולה יש, אלא שש. שהרי באותו פסוק של הלשון החמישית כתובות שתי לשונות:

- החמישית - "וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ",
- והשישית - "וְנִתַּתִּי אֶתָּהּ לָכֶם מִוִּרְשָׁה אֲנִי ה'".

"וְהִבַּאתִי" פירושה שנבוא לארץ ישראל – שיתקבצו גלויותיהן של ישראל, אפשר עדיין תחת שלטון זר. ואילו "וְנִתַּתִּי" משמעותה שארץ ישראל תהיה תחת ידינו, תחת ירושתנו, וזהו שלב נוסף שלא רק שנשוב ארצה, אלא אף נשלוט בה.

על כל פנים, בפסוקים עצמם יש שש לשונות גאולה, ומדוע אף המהדרין בכוסות יין בליל הסדר, לא שותים אלא חמש?

נראה שלמדונו חכמי ישראל, שאין כאן שני דברים, אלא דבר אחד, והוא לישוב בארץ ולירש אותה. וגם אם כל ישראל בארצם, והלשון "וְהִבַּאתִי" נראית כהתקיימה, למדה אותנו התורה שהמלאכה טרם הסתיימה כל עוד הלשון "וְנִתַּתִּי" לא הושלמה. כי ארץ ישראל איננה רק המקום המתאים לקיומו של עם ישראל, אלא רצונו של מלכנו שהארץ כולה תהיה תחת ירושתנו. וחיבורם ללשון אחד מעיד, כי העוסק ב"וְהִבַּאתִי" צריך לכוון גם ל"וְנִתַּתִּי", וכל מי שגר בארץ, צריך לחשב כיצד מגוריו כאן יועילו גם למצווה הכללית של ירושת הארץ.

ודברים מעין אלו אפשר לדייק גם בדברי הרמב"ן המפורסמים במצווה ד' – מצוות ישוב ארץ ישראל.

¹ יעויין ברי"ף בפרק ערבי פסחים בדף כו בדפי הרי"ף שעל כוס חמישית אומר הלל הגדול וי"א מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. ועיין בר"ן במקום שכתב שכוס חמישית זו רשות, ובטור ובשו"ע בסימן תפ"א כתבו שלא לשתות כוס חמישית, אלא למי שצמא או איסתניס, שאז יאמר עליה הלל הגדול. והיו שאמרו, שמאז חזרתנו לארצנו, ראוי לחדש את המנהג לשתות כוס חמישית כנגד "וְהִבַּאתִי".

הרמב"ן שם לומר מהפסוק "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ", שיש מצווה על כלל ישראל לרשת את הארץ, ובנוסף יש מצווה על כל יהודי לשבת בארץ ישראל.

זה לשונו "מצוה רביעית – שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתברך ויתעלה לאבותינו, לאברהם, ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אומר להם: "והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה"... שלא יניחו ממנה מקום."

וגם כאן נקשה, מדוע הרמב"ן כותב כאן רק מצוה אחת?

לכאורה יש כאן שתי מצוות:

האחת – מצווה על הציבור לכבוש את ארץ ישראל.

והשניה – מצווה על כל יחיד לשבת בארץ.

ואף הפסוק נוקט לשון כפולה: "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ" – מצווה על הציבור לכבוש את הארץ, "וְיִשְׁבְּתֶם בָּהּ" – מצווה על כל אחד ואחד לגור בארץ.

אך מדגיש הרמב"ן שאין אלו מצוות נפרדות, אלא מצווה אחת. וזה לשונו של הרמב"ן בהמשך דבריו:

"אומר אני, כי המצווה שחכמים מפליגים בה, והוא דירת ארץ ישראל... הכל הוא ממצות עשה הזה, שנצטוונו לרשת הארץ ולשבת בה."

כלומר, מחדד לנו הרמב"ן שאין אלו שתי מצוות נפרדות, אלא מצווה אחת. ואף מצוות "דירת ארץ ישראל" איננה מצווה נפרדת ממצוות ירושת הארץ, אלא היא חלק ממנה ונובעת ממנה. "שנצטוונו לרשת הארץ ולשבת בה".

ובאמת, אם אדם גר בארץ כאדם פרטי, ללא קשר למצוות הציבור לרשת את הארץ, הרי הוא דומה לדוד המלך שברח משאול וגר אצל אכיש מלך גת (שגם היא מארץ ישראל, אך היתה אז תחת שלטון פלישתים). שעל תקופה זו כתבה הגמרא במסכת כתובות דף קי: "וכן בדוד הוא אומר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', לאמר לך עבוד אלהים אחרים'. וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים".

כלומר, עזיבת ירושת כלל ישראל, ומגורים כאדם פרטי, נחשבים ל"דר בחוץ לארץ".

היוצא מן הדברים, שלא די שנגזר בארץ תוך הודאה לבורא עולם על הזכות עצומה שנתן לנו "מקום שמשה רבנו לא זכה...", אלא מצוות ישוב ארץ ישראל בשלמותה צריכה לכוון גם את המגורים הפרטיים באופן שיקדמו את ירושת הארץ. מגורים במקום שיחזקו את האחיזה בארץ ישראל. וככל ששיבתנו בארץ תועיל לחזק את השליטה בעוד מקום בארץ ישראל, כך אף מצוותנו תתרומם למדרגתה הראויה והמרוממת יותר.